

KOLLÉGIUMI NEVELŐNEK LENNI...

Erre a pályára nem készül senki. Az egyeteméről kikerülő fiatal magyar-történelem vagy földrajz-biológia szakos tanárokat helyezik, faluból városba kívánczók, továbbtanulni vágyó általános iskolai tanárok jönnek középiskolai kollégiumba főhivatású nevelők. Egyedülálló a szegedi egyetem kezdeményezése „A diákotthoni nevelés kérdései” speciálkollégium és vele kapcsolatos gyakorlat bevezetésére, amelynek már tapasztalatai és eredményei vannak. A több éve ezen a területen dolgozó nevelők közül néhányan kiegészítő szakként felvették és tanulják a pedagógiát, de a többség speciális képzés és levelező oktatás nélkül önálló tanúlással igyekszik elsajátítani az égetően szükséges pedagógiai és pszichológiai ismereteket. Természetesen azok, akik menet közben megszerették és hivatásuknak választották ezt a munkát. Mert a többség egy-két év után elmegy. Sehol olyan nagyfokú nevelői fluktuáció nincs, mint itt, és sehol nem lenne olyan fontos a kialakult, állandó, egységes nevelői kollektíva, mint éppen itt. (Például a megyében 32 igazgató és főhivatású nevelő közül néhányan hosszabb időt töltenek ezen a területen.) A kollégiumi közösség kialakulását, hagyományainak, életrendjének megszilárdítását, de még inkább a nevelő és nevelt közötti kapcsolat kialakulását akadályozza a gyakori személyváltás. A nevelőtanár kicsit szülő, kicsit idősebb barát, mindig kéznél levő szaktanár, tapasztaltabb elvtárs. Nap mint nap együtt van a tanulókkal: segít személyes és tanulmányi problémájuk megoldásában, válaszolni kénytelen a fiatal ember és az élet által felvetett ezernyi kérdésre előzetes felkészülés nélkül. Az ő személyi tulajdonságai: műveltsége, világnézete, erkölcsisége, kedélyvilága itt sokkal nagyobb szerepet játszik, mint akár az iskolai munkában. Az iskolai tantestületek átlag 20–40 főből állnak, a kollégiumi nevelőközösségek 4–5-ből. A fizikai és szellemi közelségben a pozitív és negatív tulajdonságok egyaránt felnagyítódnak, és így hatnak. Ha valahol szükséges a példamutató nevelőegység, az egészséges nevelői közösség, hát itt igen! Ez a helyzet megköveteli, hogy a legrátermettebb, legképzettebb pedagógusok kerüljenek a kollégiumba. Ez nincs így! Az országos helyzet még rosszabb ebből a szempontból, mint a megyei.

Mi az oka a nevelőtanári fluktuációnak, és a negatív szelekciónak? Miért mennek szívesebben iskolába dolgozni a legjobb pedagógusok?

Az okokat tapasztalataim alapján három csoportba lehetne sorolni:

1. Ritkán jut sikerélményhez a kollégiumi nevelő.
2. Kedvezőtlenek az élet- és munkakörülményei.
3. Sem az erkölcsi, sem az anyagi megbecsülése nem kielégítő.

1. A MUNKA ÉRTELME

A jól előkészített és megtartott tanítási óra végén, de legkésőbb egy anyag-rész befejezése után azt érzi a tanár, hogy megtanított valamit, gazdagította a tanulók ismereteit, oktatási és nevelési eredményeket ért el. A nevelő ébresztőtől a takarodóig a tanulókkal foglalkozik: ellenőrzi az önkiszolgáló munkát, öltözködést, étkezést, foglalkozik a betegekkel, átnézi a házi feladatokat, részt vesz sajtóvitákon és egyéb foglalkozásokon, feljegyzéseket készít a tervek teljesítéséről, beszélget a „nehéz esetekkel”, szülőkkel, társadalmi kapcsolatot jelentő intézmények dolgozóival stb. és este 11-kor holtfáradtan azt érzi, hogy „nem csináltam semmit”. Kicsit olyan a tevékenysége, mint a háziasszonyé: nélkülözhetetlen, de észrevenni csak akkor lehet, ha elhanyagolja. Tervezett és szervezett, céltudatos nevelőmunkát végző intézetekben „mintha ott sem lenne”. De mihelyst nincs ott, vagy nem megfelelő van ott: csikorog a gépezet, baj van a munkával, a tanulóközösségekkel és az egyénekkel. Családban is fászsztó, ha egy-két gyermeknek ötször kell elmondani valamit, hogy megértse. Mennyivel inkább így van ez 100 nevelt mellett, akik közül mindig akad egy feledékeny. Rengetegféle aprómunkával telik el sokszor az idő, amihez nem is kellene képesítés. Nagy optimizmus, a mindennapi gondokon felülemelkedni tudás, távlatlátás kell, ha nem akarja a

kedvét elveszteni a nevelő. A munka természetéből fakadó nehézségeket fokozza, hogy az osztatlan iskolákból kikerülő, jelentős hátránnyal induló, és a nehezen nevelhető tanulók szinte összegyűlnek a kollégiumokban. Megismerésük, segítségük, a velük való egyéni bánásmód helyes megválasztása állandó figyelmet, készenléteket követel. A négy évig tartó törődés, a rengeteg visszaeséssel és csalódással járó nevelőmunka, a harc a negatív tulajdonságok ellen legtöbb esetben sikerhez vezet. Kollégiumainkból az átlagnál jobb képzettségű és neveltségű fiatalok kerülnek ki. Van annál nagyobb öröm pedagógus számára, mint mikor visszatérő növendékei így nyilatkoznak:

— A munkahelyemen meg vannak velem elégedve. Szeretnék olyan közönséget kialakítani magam körül, mint itt a kollégiumi volt.

— Az döntötte el a pályaválasztásomat, hogy második osztályos koromban rá tetszett beszélni a matematikával való foglalkozásra.

— Hivatásomnak érzem, amit tanulok. Állami gondozott gyerekeket szeretnék nevelni olyan türelemmel, ahogy velem foglalkoztak.

Idézhetnénk tovább a nyilatkozatokat, de nem is ezek az értékesek, hanem az ember, aki mögöttük van. *A nemzedékek, amelyek innen kerülnek ki, és megállják a helyüket az emberek között. Erre az öröme azonban várni kell. A legtöbb nevelő nem vár, 1–2 év után más munkahely után néz.*

2. ÉLET- ÉS MUNKAKÖRÜLMÉNYEK

A szolgálat reggel 6 órától 8-ig és délután 12–13-tól 22–23-ig tart heti 48 órában. A családi élet, saját gyermeknevelés, társas kapcsolatok, önművelés szempontjából fontos délutáni, esti órák foglaltak. Fordított élet az iskolában dolgozókhoz viszonyítva. A kötelező munkaidőn túl el kell látni az éjszakai felügyeletet és a vasárnapi szolgálatot is. Ha figyelembe vesszük a nevelők létszámát (aminek a normája ugyanúgy, mint a heti óraszám még abból az időből maradt meg, amikor a diákokthoz pusztán szociális és nem nevelő intézmény volt) és azt, hogyha egy tanulónak segíthetne, senki nem mondja azt: „most nem érek rá”, „nem vagyok szolgálatban”, kiderül, hogy szinte semmi szabad idejük sem marad. Nyugalmat nem, de valami könnyebbséget és időnyerést jelentene, ha bent lakhatna az intézetben a nevelő. Célszerűtlen, túlszűfolt kollégiumainkban erre kevés a lehetőség. Főhivatású dolgozóink 50%-ának még szolgálati férőhely sem jut, nemhogy lakás!

A korszerűtlen és szűk épületek az alkotó munkát is akadályozzák. Például az elsődleges közösségek sajtó-, korrepetálás-, kultúr- és egyéb foglalkozásait a hálicsarnok sarkában tartják, az ebédlők 2–3 célt szolgálnak stb. Költségvetési akadályokba is ütközünk: a tanulók jutalmazására semmi, kultúr- és sportcélokra filléreink vannak, a 11 Ft-os élelmiszeri normáról nem is beszélve. Milyen jó lenne legalább olyan könyvtárral rendelkezni, mint egy kulturált család, egy-két értékes festményt látni a falon, még több folyóiratot járattatni stb.! Minderről nemcsak álmodozunk, hanem a tanulók társadalmi munkával már sok feltételét megteremtették a kulturált életnek: rádiót, televíziót, magnetofont, könyveket, lemezeket, szőnyeget, kézimunka-alapanyagot vettek, ami távozásuk után is megmarad, és a kollégiumot gazdagítja. Annál inkább megérdemelnék a támogatást. Egetően szükség lenne például szakkönyvekre, hogy az iskolai tananyagot túli önképzéshez hozzá tudjanak kezdeni, és már most készülni választott élethivatásukra.

A nevelő felelős egy munkaterületért (pl. munkára nevelés, esztétikai nevelés stb.) az egész intézetre nézve, a kollégisták egy csoportjának (20–40 fő neveléséért minden területen. Tervezni, szervezni, irányítani, ellenőrizni kell a munkát, naponta, hetenként stb. értékelni. Kapcsolatot kell teremtenie a szülőkkel, tanárokkal, társadalmi szervekkel, ifjúsági vezetőkkel, a tanulókkal. Családlátogatás, az órákon való hospitálás, kíséret stb. mind feladatai közé tartozik. Minden foglalkozásra fel kell készülnie, még egy kis közösségi klubdelutánra is, és utána elemeznie, feljegyzéseket készítenie a tapasztalatokról. Az a furcsa helyzet áll tehát elő, hogy a mi pályánkon szokatlan 48 óra kevés mindezek elvégzésére. Itt csak az óraszám csökkentése, és ugyanakkor a nevelőlétszám emelése segítené. Kevesebb tanulót és differenciáltabb nevelési feladatot bízni egy emberre. Az iskolai munka utáni vágyat — mert mégiscsak tanárnak készült mindenki — óraadással kellene kielégíteni. Nehézséget jelent ez a kapcsolatos iskoláknak, mert nevelőink a túltelített szakok valamelyikét képviselik, de érdemes megoldást találni, megtérül a fáradtság a két intézmény jobb kapcsolatában, és a nevelési eljárások napról napra való egyeztetési lehetőségében.

3. ERKÖLCSI ÉS ANYAGI MEGBECSÜLÉS

Humorizálva így szoktam a tantestületeket két részre osztani: egyik csoport még nem volt kollégiumi nevelő, a másik volt. Aki megpróbálta, nem vágyik vissza, aki nem, a legteljesebb értetlenséggel szemléli munkánkat. Pedig a lehető legközelebbi hivatásokról van szó! (Tisztelet a mindkét csoportban levő kivételeknek!) Ha a pedagógusok üdülőtelepnek tartják a kollégiumot, akkor mit szóljunk a fizikai dolgozóink véleményéhez, akik közvetlen munkatársaink, és a szellemi munkát általában nem tartják „dolgozásnak”? Sok becsület, lelkes, a gyerekeket szerető, és értük minden nehézséget vállaló kolléga kedvét adná vissza, ha több elismerésben részesülne nem is annyira felettesei, mint a közvélemény részéről. Hozzátartozik a képhez, hogy a megye kollégiumi nevelői sokrétű munkájuk mellett a legtöbb társadalmi megbízást ellátó pedagógusok közé tartoznak. Az ifjúsághoz való közelállásukkal kapcsolatos, hogy hatan városi KISZ-bizottsági tagok, mások a párt, szakszervezet, Hazafias Népfőnt, TIT, Vöröskereszt, sportkörök vezetői. Alig van köztük olyan, aki nem vesz részt valamilyen szervezett szakmai vagy ideológiai továbbképzési formában a megyei munkaközösségi foglalkozásokon túl.

Utoljára hagytam az anyagiakat, ezzel is mutatva, hogy nem ez a döntő oka az elvándorlásnak. Hiszen anyagi előnyt is élvezünk, például a kedvezményes étkezést. Az élet- és munkakörülményeket kellene sürgősen javítani, és elismerést biztosítani a jó munkának. Felkészíteni a tanárjelölteket erre a feladatra is, és a kollégiumban dolgozóknak iskolai óraadást biztosítani. Megfontolandó, hogy a havi 200 Ft nevelői pótlék jelent-e anyagi megbecsülést, de okvetlenül emelni kell a bent lakó nevelők éjszakai felügyeleti díját, mert hogy egy órai készenlétért még egy forintot sem kap, az jelképes díjazás. A többi anyagi gond csak az általános pedagógus fizetésrendezéssel oldódhatna meg. Az összes továbbtanulni vágyó, sőt középiskoláinkba felvételt nyert tanyai és vidéki tanuló megfelelő elhelyezése és nevelése pedig új, korszerű, és a nevelési céloknak megfelelő kollégiumok építésével.

MÉSZÁROS JÚLIA

„A CSILLAGÁSZ AZ ÚR SZERELMESE...”

Amikor megérkezem a városba, biztos vagyok benne, hogy senkitől sem kell kérdezősködnöm, magamtól is oda találok. Tudom, hogy a Tóth Kálmán utcában van. Nagy tornyokat, a házak fölé emelkedő kupolákat, égnek meredő távcsöveket kutat a tekintetem. De egyórai bolyongás után sem vagyok közelebb a célhoz, mint amikor leléptem a vonatról.

— Merre van a Tóth Kálmán utca? — kérdeztem egy rövid nadrágos, horgászbotos bácsitól.

— Az? Várjunk csak! — és töprengően tekint körül.

— A csillagvizsgálót keresem! — dobom felé mintegy mentőövként, s ő valóban szinte a vízbe fülök kétségbeesett mohóságával kap a mondaton, s már magyarázza is. Három perc múlva benyitok a bajai csillagda vasrácsos kapuján, s pillanatilag megszégyenülten állok belül. Itt vannak a tonnyok, s alig magasabbak, mint a ház. Felesleges is volna — döbbenek rá —, hiszen a fényvekhez mit számít, hogy 10, 20 vagy akár 50 méter magasságban helyezik el a műszereket. Két-kedéssel pillantok körül az udvaron: ez az a híres csillagvizsgáló, amelyről Japánban, Svájcban, Angliában, a Szovjetunióban, Franciaországban és mindenhol elismeréssel beszélnek? Mi lehet itt világraszóló a három betonlábban álló forgó kupolákban, a lapos tetejű épületben, a függönyös ablakok mögött?

Sütő Károly tudományos munkatárssal találkozunk az udvaron. A szobában dr. Ill Márton tudományos főmunkatárs hajol a számtenger fölé. A laikus gyermek-i kíváncsiságával pillantok végig az alig sejtett rendeltetésű műszereken, grafikonokon, rajzokon. Amikor leülök, már kicsit otthon érzem magam ebben a könyvekkel bélelt, szinte a világmindenség, az időtlenség nyugalalmát árasztó szobában.

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A csillagászat talán a leginternacionalistább tudomány. Együttműködés, egymás munkáinak pontos ismerete, összehangolása nélkül ugyanis mit sem ér a megfigyelés, a jegyzetelgetés, számítás, mert esetleg 50 évi munka után kiderül-